

THE NOVEL „BALKANVAVILONCI“ BY LUAN STAROVA

Marina DANILOVSKA

University of Tetova, Faculty of Philology, Macedonian Language and Literature

marina.danilovska@unite.edu.mk

UDC 821.18(497.7)-31.09

UDC 821.163.3-31.09

Conference paper

Abstract

The novel „Balkanvavilonci“ is characterized by a calmly led narrative in which there is a dialogue between the Father and Clement Kamilsky. The character of the Father is also present in the other novels from Luan Starova's 'Balkan Saga'. These intellectuals „argue for the „truthfulness“ of the Balkan languages and whether they truly reflect what they mean - the cultural and national identity.“ The reader, reading the pages of this wonderful novel, has an unusual opportunity to become acquainted with the Balkan cultural and linguistic history.

Key words: *Writer, novel, culture, language, history.*

Резиме

Романот „Балканвавилонци“ го карактеризира спокојно водената нарација во која водат дијалог Таткото и Климент Камилски. Ликот на Таткото е присутен и во другите романи од „балканската сага“ на Луан Старова. Овие интелектуалци „расправаат за „вистинитоста“ на балканските јазици и дали тие вистинито го одразуваат она што го означуваат – културниот и националниот идентитет.“¹ Читателот читајќи ги страниците на овој прекрасен роман има несекојдневна можност да се запознае со балканската културна и јазична историја.

Клучни зборови: *Писател, роман, култура, јазик, историја.*

¹ Андоновски, В. „Балканските Хермегон и Кратил“, во Старова, Л., *Балканвавилонци*, Скопје, МАНУ, 2014, стр. 488.

Луан Старова е препознатлив по инспиративното сликање на Таткото во неговата „балканската сага“, а романот „Балканвавилонци“, како нераскинливо ткиво од оваа проза, го карактеризира спокојно водената нарација на двајца интелектуалци. Дијалогот на двајцата пријатели, Таткото и Клемент Камилски, најчесто се одвива во просторот кој има особена вредност за нив, а тоа е библиотеката, па токму затоа во овој труд ќе се осврнеме кон разгледување на просторот и неговите значења во романот.

Почетокот на тоа нивно искрено и долго пријателство започнува во домот на раскажувачот, на одиграна партија покер. Оваа игра постојано ја играат тројцата блиски пријатели: Афз Б., Мустафа С. и Таткото. Тие двапати во месецот биле во исчекување на четвртиот играч, кој често се менувал. На овие луѓе со различни професии, но, сепак, верни партнери во морално забранетата игра од комунистичкиот режим, им се чинело дека оваа игра прилега на „нивната балканска судбина, секогаш зависна од неизвесната карта на другиот, вториот, третиот, на случајноста.“ (Старова, 2014: 17).

Тие го играат балканскиот покер кој на Таткото ќе му го донесе неговиот иден најдобар пријател. Во домот на писателот сосема случајно влегува Климент Камилски, некогаш редовен професор на Универзитет, а подоцна прогласен за информбировец, за пријател на ССР и Сталин и испратен на Голи Оток. Климент е голем љубител на книгите и неговото доаѓање е поттикнато од желбата да ја види библиотеката на Таткото, бидејќи и тој во својот дом имал богата библиотека. За тој балканвавилонски простор, за тоа вавилонско одајче разбрал од кажувањата на луѓето од градот.

Мошне очигледно е дека и обајцата ги поврзува истата љубов, а тоа е љубовта кон книгите. Тие живеат за книгите и од книгите. Двајцата мечтатели се чувствуваат најсигурно во просторот на домот, во куќата², во нивните засолништа со особена вредност, а тоа се нивните библиотеки. Тие за нив се и дом и универзум и скривалиште и инспирација. Во овој мал простор кој ги успокојува и кој е исполнет со мирисот на книгите, обајцата се задлабочуваат во молкот и тишината, но и во размислите, анализите и сеќавањата кои имаат особени значења во романот.

² Гастон Башлар во неговата книга „Поетиката на просторот“ говори и за вредностите кои ги има внатрешниот простор на куќата. Тој ќе посочи дека: „благодарение на куќата, голем број од нашите соништа се населени, а ако куќата малку се усложни, ако има визба и таван, катчиња и ходници, нашите спомени имаат сè подобро и подобро окарактеризирани засолништа.“ (Башлар, 2002: 41)

Тоа е причината поради која со љубов го даруваат просторот во кој се чувствуваат најсигурни, но и го надополнуваат, организираат, го уредуваат, едниот подредувајќи ги книгите тематски, а другиот, пак, по азбучен ред на авторите. Воедно, просторот може да функционира и како знаковен систем кој пренесува пораки и преку кој може да се конструира и општествената реалност. Во овој роман со интересна композиција, во просторот на еден дом крај брегот на реката Вардар, се случува една средба на луѓе од различна националност, но со исти копнежи – да го спасат своето поколение.

Во тој социопетален простор кој привлекува се зачнува длабоко и искрено пријателство, се пресекуваат две судбини, а два живота добиваат нов смисол. Библиотеката е свето место во животот на двајцата интелектуалци, во неа и преку неа тие ни ја претставуваат општествено-историската разноликост на земјата, ни ги откриваат културните, општествените и историските збиднувања. Едноставно, во неа се дискутира за балканската историја.

Во романот „Балканвавилонци“ е впечатливо тоа што судбините на двајцата пријатели се слични, и обајцата сакале да им се остварат илузиите во староста. Татко го сонувал источниот, а Климент западниот сон. Токму затоа нивната утеха биле книгите, тие „само со нив и во нив се чувствуваа како победници со неостварени илузии.“ (Старова, 2014: 23) Интересен е податокот дека и обајцата се врсници, родени во 1898 год., а и ќе починат во истата 1976 година.

И Климент и Татко сакаат да бидат меѓу своите и со своите, во домот, па така поттикнати од желбата за враќањето се населуваат во Скопје, едниот се враќа од Париз а другиот од Цариград. Прибежиштето го наоѓаат меѓу сидовите во нивните куќи, во нивните спокојни живеалишта. Гастон Башлар во книгата „Поетиката на просторот“ ќе рече дека: „куќата го засолнува мечтаењето, куќата го заштитува мечтателот, куќата ни овозможува да мечтаеме во мир. (...) куќата е една од најголемите сили на интеграција за мислите, спомените и соништата на човекот. (...) Без неа човекот би бил раштркано суштество. Таа го крепи човекот при небески луѓи и животни непогоди.“ (Башлар, 2002: 39)

Ним им е најудобно во просторот на библиотеката, во спокојното дружење со мислата, во меѓусебните дебатирања низ кои рамномерно се распотила душевната состојба на двајцата пријатели навлезени во балканвавилонските лавиринти во потрага по зборовите кои обединуваат и по зборовите кои разделуваат. Во овие вавилонски одајчиња се проектираат субјективните искуства на нараторите: Климент и Татко.

Тие имале иста цел, а таа била: „со нивните можеби единствени библиотеки во кои се дополнуваа Балканот и Европа, со книги замислени како енциклопедиско надополнување на историското и културното минато, да го спасат Балканот од внесување погрешни идеи...“ (Старова, 2014: 28) Климент Камилски бил полиглот на западните јазици, тој е „одличен познавач на францускиот, шпанскиот, италијанскиот и други, потоа на балканските јазици, беше на посебен начин обеземен од судбината на својот мајчин македонски јазик, со задоцнета кодификација.“ Татко, пак, бил полиглот на источните јазици, го знаел „одлично османотурскиот, новотурскиот, арапскиот, потоа францускиот, италијанскиот, делумно германскиот...“ (Старова, 2014: 158-159)

Низ долгите разговори обајцата сфаќаат дека нивната потрага во книгите треба да ја насочат кон балканските јазици и кон јаничаризмот. Сакаат да допрат до суштината на нивните идентитети. Низ романот зачекоруваат и познати дејци од Македонија, Албанија, Франција и др. европски земји. Преку раскажувањето на Татко ги дознаваме ставовите на Фаик Коница за јазикот, за јазиците, кој сметал дека природните јазици имаат предност пред вештачките за да бидат избрани за универзални јазици.

Камилски, пак, раскажува за Приличев „кој во потрага по својот мајчин македонски јазик, постигна совршенство пишувајќи ги на грчки јазик своите култни дела, епосот Сердарот и Скендербеј.“ (Старова, 2014: 129) По долго време изминато во размислување двајцата пријатели решаваат прво да ја истражуваат темата за балканските јазици. И обајцата верувале дека ќе успеат да ги обединат своите идеи, источните и западните, „со помош на ретките книги од нивните обединети митски библиотеки.“ (Старова, 2014: 469)

Со тоа започнува големата балканска дебата за јазиците, и „по речиси еден месец, обајцата се сретнаа со нови и свежи идеи за спасот од балканвавилонизмот, како облик на дебалканизација.“ (Старова, 2014: 140) Се договориле да направат листа од по сто османски збора со „опасна“ конотација кои се користат во нивните јазици. Тие сакале да ги ослободат јазиците од застарените зборови на кои значењето им било исчезнато или во фаза на исчезнување. Голем дел од овие зборови требале да поминат низ балканвавилонското чистилиште.

Откако ја направиле листата од сто османски збора, по речиси една години потрага во книгите а секој од нив поаѓајќи од мајчиниот јазик, сфатиле дека можеби тргнале во погрешна мисија, бидејќи секој од предложените турцизми бил посебен свет за себе. Сфаќаат дека овие зборови (како: ајде, јаничар, зандана, кадија, инает, баклава, табиет, софра, терсене и др.) се безопасни.

Па така, по долгите дебатирања доаѓаат до констатацијата дека на Балканот лингвистиката најчесто била ставена во служба на политиката. Тие се свесни дека заедничките турски зборови за сите балкански јазици „произлегуваат и од заедничкиот јазичен сојуз којшто се формирал меѓу балканските јазици во текот на пет векови и со старите заемки.“ (Старова, 2014: 468) На крајот од романот-библиотека „Балканвавилонци“, во посебен прилог, писателот му ја открива на читателот и листата од сто (без)опасни турски зборови во балканските јазици.

Заклучок

На крајот можеме да заклучиме дека просторот на домот во „Балканската сага“ на Луан Старова го исполнуваат таткото и книгите, мајката и вкусовите и мирисите во кујната, како и децата и нивното видување за домот и за родителот. Трудот ќе го завршиме со размислата на Андоновски, кој вели дека: „овој роман не е дело на човек, туку на цела една библиотека. И така е: кога човекот станува библиотека, а библиотеките оживуваат низ призмата на личното искуство, тогаш се добива навистина грандиозно дело.“ (Андоновски, 2014: 496)

Користена литература:

АНДОНОВСКИ, В. (2014) „Балканските Хермегон и Кратил“, во Старова, Л., *Балканвавилонци*, Скопје: МАНУ.

БАШЛАП, Г. (2002) *Поетиката на просторот*, Табернакул: Скопје.

СТАРОВА, Л. (2014) *Балканвавилонци*, Скопје: МАНУ.

Književne teorije XX veka (s poljskog prevela Ivana Đokić), Naslov izvornika Anna BURZYŃSKA, Michał Paweł Markowski TEORIE LITERATURY XX WIEKU, JP Službeni glasnik, 2009.